

پژوهشگر
دکتر مهدی یاراحمدی خراسانی

این موضوع بسیار مهم است

شاید اگر دو دهه قبل فردی می‌گفت روزی فرا خواهد رسید که مردم از حال‌وروز خواهر، برادر، خاله، عمو، دایی، عمه یا حتی پدر و مادر خود روزها، هفته‌ها، ماه‌ها و حتی چند سال بی‌خبر می‌مانند، کسی باور نمی‌کرد و به این ادعا می‌خندید. آن قدر رفت‌وآمدها گسترده و پرتکرار بود و بین خانواده‌ها روحیه مودت، دوستی و کمک و همدلی به صورت چشمگیر وجود داشت که کسی شرایطی را که در آن به‌سر می‌بریم، هرگز باور نمی‌کرد. از حال خانواده و فامیل باخبر بودن و به آن‌ها محبت کردن و یاری رساندن که در ادبیات دینی ما از آن با نام «صله رحم» یاد می‌شود، چنان اهمیتی دارد که پیامبر اسلام ^(ص) فرمودند: «با بستگان خود پیوند و رابطه برقرار کنید حتی اگر به اندازه سلام کردن باشد.» همچنین در سوره مبارک بقره آمده است: «و کسانی که پیوند‌هایی را که خدا دستور داده است برقرار سازند، قطع می‌کنند و در روی زمین فساد می‌کنند. این‌ها زیانکارانند.» اما امروز به دلیل مشغله فراوان در عصر فرصت‌نوعی و گرفتاری انسان‌ها در دام شبکه‌های اجتماعی، گویی هیچ فرصتی برای عزیزان و وابستگان خود نداریم و آرام‌آرام معاشرت‌های خانوادگی به فراموشی سپرده شده است. هرچند این واقعیت وجود دارد که باتوجه‌به شرایط جامعه امروزی، آن شکل قدیم صله‌رحم نه ممکن است نه مطلوب، هرگز نباید اصل آن نادیده و بی‌اهمیت گرفته شود.

در این روزگار، بدون ملاحظه ایام را می‌گذرانیم. خیلی کم می‌خندیم، سریع رانندگی می‌کنیم، تندتند راه می‌رویم، همیشه عجله داریم، با کوچک‌ترین اتفاق نامطلوبی به شدت عصبانی می‌شویم، زیاد غر می‌زنیم، شب‌ها نادیروقت بیدار می‌مانیم، خسته و کسل از خواب برمی‌خیزیم، معمولاً صبحانه نمی‌خوریم، از ورزش خبری نیست، برای مطالعه کردن وقتی اختصاص نمی‌دهیم، حوصله سروکله زدن و بازی با بچه‌ها را نداریم، اگر منزل باشیم، بیشتر اوقات با گوشی کار می‌کنیم و خیلی به‌ندرت دعا و نیایش می‌کنیم، هیچ‌جا حتی سر سفره از شر تلفن همراه خود در امان نیستیم، درون‌گرا شده‌ایم، ارتباطات مجازی، تلفنی، اینترنتی و پیامکی را به ملاقات‌های رودررو ترجیح می‌دهیم، زمانی برای صله‌رحم و دیدار فامیل و آشنایان نداریم، از حال‌وروز همه حتی همسایه‌ها و دوستان قدیمی بی‌خبریم، تقریباً تمام روزهای ما مثل روز قبل آغاز می‌شود و تا انتهای شب ادامه دارد. مثل یک ماشین کوکی این اتفاقات هر روز تکرار می‌شود و انگار چیزی در اختیار ما نیست و سایه روزمرگی بر زندگی‌مان افتاده است. شاید برخی گزاره‌هایی که نام بردیم، اغراق‌آمیز به نظر برسد یا تعدادی از آن‌ها در زندگی ما مصداق نداشته باشد، ولی بی‌تردید زندگی ماشینی ناخواسته خلق‌و‌خوی مردم را تغییر داده است؛ البته این واقعیت، پذیرفتنی است که در هر عصری باید مطابق نیازهای همان زمان زندگی کرد، ولی برخی اصول هستند که تاریخ‌مصرف ندارند و همواره باید به آن‌ها توجه کرد؛ تغذیه سالم، خواب کافی، ورزش، ارتباط با خدا، مهربانی با خانواده، مردم‌داری، صبر و تعقل در زندگی و... اصولی هستند که همواره در زندگی انسان اصالت دارند و نباید از آن‌ها غافل شد. اگر کمی بادقت به اطراف خود نگاه کنیم، هنوز هم کمابیش افرادی را می‌بینیم که با برنامه‌ریزی مناسب به معنای واقعی زندگی می‌کنند و به همه امور خود می‌رسند، پس قبل از هرچیز باید روش زندگی خود و نحوه استفاده از زمان را تحلیل و بررسی کنیم. برای دستیابی به شیوه مناسبی از زندگی، انسان باید حتماً زمانی را فقط برای خود و خانواده‌اش درنظر بگیرد، یعنی باید زمان کافی برای ارتباط با «خدا، خانواده و خود» داشته باشیم؛ به‌خصوص اکنون که به تقارن بهار قرآن و بهار طبیعت نزدیک می‌شویم، فرصت گران‌بهایی برای ایجاد تغییر در برخی رویه‌ها وجود دارد.

شرح حدیث

برتری عالم بر عابد

امام باقر^(ع) فرمودند:

عَالِمٌ يُتَمَتَّعُ بِعَوْلِهِ خَيْرٌ مِنْ سَبْعِينَ آلْفَ عَابِدٍ

عالمی که مردم از علم او بهره بگیرند، از ۷۰ هزار عابد بهتر است.

(بحارالانوار، ج ۷۵، ص ۱۷۳).

«عبادت» موضوع مهمی است، به‌طوری‌که خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «وَ مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ؛ من جن و انس را نیافریدم، جز برای اینکه عبادتم کنند» (و از این راه تکامل یابند و به من نزدیک شوند)» (ذاریات، ۵۶). حتی در تشبه‌هم قبل از رسالت، عبودیت مطرح شده است: «أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ». ولی باین همه اهمیتی که عبادت دارد، در حدیث چنین آمده است که مقام عالم از عامه بسیار برتر است. پس مقام عالم، مقام والا و با عظمتی است؛ البته اگر او قدر این نعمت را بداند و مردم از علم او بهره بگیرند، یعنی او چراغ هدایت، ستاره درخشان و کشتی نجاتی برای هدایت مردم باشد. چنین عالمی است که از ۷۰ هزار عابد برتر است.

گاهی به‌وسیله یک عالم، میلیون‌ها نفر هدایت می‌شوند که این هدایت از تمام فضایل در عالم، ارزشمندتر است و به همین دلیل است که می‌گویند اگر قرار باشد بین عبادت‌های مستحبی و تحصیل علم یکی را برگزینیم، تحصیل علم برتری دارد، حتی در شب‌های قدر که شب عبادت است، فردی که برای بحث و تحقیق علمی بیدار باشد، عمل برتری انجام داده است؛ زیرا کار علما، کار انبیا و اولیا و در نهایت کار خداست که مردم را هدایت می‌کند و به همین دلیل، عالم از ۷۰ هزار عابد افضل است.

سعی کنیم به همان اندازه که علم را فرامی‌گیریم، آن را منتشر کنیم. کسانی که محترک علم هستند، در پیشگاه خدا مسئولند؛ به‌خصوص در این عصر و زمان که دشمنان بشر و جهان‌خواران، مانع اصلی پیشرفت اسلام هستند. گاهی می‌گویند دین باید از سیاست جدا شود، درحالی‌که جدایی دین از سیاست یعنی محواسلام، تخریب عقاید و اخلاق، اسلام‌دینی است که برای تمام لحظات زندگی انسان برنامه دارد. از لحظه‌ای که متولد می‌شود تا پایان عمر، بخشی از زندگی اوست و از او جدا نمی‌شود.

امروز زورمندان، نهادهایی تأسیس کرده‌اند که در آن به هیچ‌نوع اخلاقی ملتزم نیستند و به هرجا که مصلحت خود بدانند، حمله می‌کنند. وقتی مردم دنیا این برنامه‌ها را می‌بینند، از دروغ گفتن آن‌ها مأیوس و خسته می‌شوند و پناهگاهی جز دین که مطابق فطرتشان است، برای خود نمی‌یابند.

بنابراین ما باید از شرایط موجود استفاده کنیم؛ از اسلام بیشتر بدانیم، به دستورات آن بیشتر عمل کنیم و بیشتر برایش تبلیغ و به آن دعوت کنیم.

برگرفته از مشکات هدایت، سلسله مباحث اخلاقی آیت‌...العظمی مکارم شیرازی (دامت برکاته).

شهر
اخبار
IR
شماره ۲۲
شماره ۱۳۲۲
تاسیس ۱۳۷۲

۱۴

آمنه مستقیماً | به تعبیر امام علی^(ع) فرصت‌ها مثل ابر هستند؛ تا به خود بیاییم، عبور می‌کنند و ما از باران رحمتشان محروم می‌شویم؛ مگر آن‌ها که به قول معروف، زبرورنگ هستند و می‌دانند کی باید زیر این باران راه بروند و همه وجودشان را با برکات آن خیس کنند. ماه شعبان هم که در آموزه‌های دینی ما جایگاهی رفیع و ظرفیتی بی‌نظیر دارد، جزو همین فرصت‌هاست که تا به خود جنبیدیم، به دهه آخرش رسیدیم و چندروزی بیشتر وقت نداریم تا به اندازه‌ای که لازم است، برای یک سال پیش‌رو به‌ویژه برای درک بهتر رمضان، از آن توشه بگیریم.

وَأَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ مِنِّي يَوْمَ ذِكْرِكَ

مهم‌ترین عمل در روزهای پایانی شعبان

برای اینکه از ماه شعبان بهره‌وافی و کافی ببریم، اعمالی توصیه شده است که از مهم‌ترین آن‌ها روزه‌داری است، لذا روزه ماه شعبان را در روایات، اهل‌بیت^(ع) سفارش کرده‌اند. در روایتی از امام‌صادق^(ع) گزارش شده است: «هنگاهی که ماه شعبان فرامی‌رسید، امام سجاد^(ع) اصحاب و یاران خود را جمع می‌کردند و می‌فرمودند: "ای اصحاب من! می‌دانید این چه ماهی است؟ این ماه شعبان است و حضرت رسول ^(ص) می‌فرمودند: شعبان ماه من است، پس روزه بدارید برای دوستی و محبت پیامبر خود و برای تقرب و نزدیک شدن به پروردگار". به حق آن خدایی که جان علی‌بن‌الحسین^(ع) به دست قدرت اوست، سوگند یاد می‌کنم که از پدرم حسین‌بن‌علی^(ع) شنیدم که او نیز از پدرش امیرالمؤمنین^(ع) شنیده است که می‌فرماید: «هرکه روزه بدارد ماه شعبان را برای محبت پیامبر^(ص) و تقرب به‌سوی خدا، خدا او را دوست دارد و او را به کرامت و بزرگواری خود در قیامت، نزدیک و بهشت را بر او واجب کند».

این روایت و دیگر توصیه‌های پیامبر ^(ص) و اهل‌بیت^(ع)، پیمودن ره صدساله را در یک شب به‌مانشان داده است تا در این فرصت باقی‌مانده از ماه شعبان با روزه‌داری، هم کرامت کسب و هم راه بهشت را پیدا کنیم؛ چنان‌که امام صادق^(ع) می‌فرماید: «هرکه سه‌روز از آخر ماه شعبان روزه بگیرد و به ماه مبارک رمضان متصل سازد، خداوند متعال ثواب روزه دو ماه متوالی را برای او بنویسد».

بهترین اذکار ماه مبارک شعبان

البته اعمال شعبان فقط روزه‌داری نیست که اگر فردی به هر دلیل موفق به انجام آن نشد، بی‌نصیب‌وبهره بماند، بلکه اعمال زیادی برای این ماه وارد شده است، ولی آنچه از روایات استفاده می‌شود، این است که بهترین دعاها و ذکرها در این ماه استغفار است. هرکه در هر روز این ماه هفتاد مرتبه استغفار کند، مثل آن است که ۷۰ هزار مرتبه در ماه‌های دیگر استغفار کرده باشد. عمل دیگری که برای ماه شعبان سفارش شده است، صدقه دادن است؛ اگرچه به اندازه نصف دانه خرمایی باشد. این صدقه، بدن آدمی را از آتش جهنم محفوظ می‌کند.

از دیگر کارهایی که بزرگان و پیشوایان دین در این ماه انجام می‌دادند، مناجات با خدای متعال بود؛ چنان‌که امیرالمؤمنین^(ع) مناجات معروف به شعبانیه را برای ما به یادگار گذاشته‌اند، مناجاتی که برای اهلش، عزیز و گرامی است و با خواندن آن، با ماه شعبان مانوس می‌شوند، بلکه انتظار آن را می‌کشند و مشتاق آمدن ماه شعبان می‌شوند و در آن مناجات، علوم سرشاری در کیفیت معامله بنده با خدای متعال است.

مناجات شعبانیه، سراسر اظهار ادب و عجز است به درگاه خدا و استدلال‌های ظریف و لطیفی برای بندگی دارد و امید را در دل خواننده ایجاد و شعله‌ور می‌کند. این مناجات، دلالت‌های صریح و روشن به مقام قرب و راه رسیدن به آن دارد و شکایت‌متکران و وحشت‌اهل شک و شبهه را برطرف می‌کند.

امام خمینی ^(ره) می‌فرماید: «مناجات «شعبانیه» را خواندید؟ بخوانید! آقا! مناجات‌شعبانیه از مناجات‌هایی هست که اگر انسان دنبالش برود و فکر در او بکند، انسان را به یک جایی می‌رساند... همه ائمه^(ع) هم به حسب روایت می‌خواندند،» (صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۳۲ و ۳۳).

توصیه امام‌رضا^(ع) برای روزهای پایانی شعبان

اباصلت هروی روایت کرده است که در جمعه آخر ماه شعبان، به محضر امام‌رضا^(ع) رفتم، حضرت فرمودند: «ای اباصلت! بیشتر ماه شعبان رفت و این جمعه آخر آن است، پس جبران کن کوتاهی‌هایی را که در ایام گذشته این ماه کردی در آنچه از این ماه مانده است. بر تو یاد به انجام آنچه به حال تو مفید است، دعا، استغفار و تلاوت قرآن را افزون کن و به‌سوی خدا ناگهان خودتوبه کن تا وقتی ماه مبارک فرارسید، خود را برای خدا خالص کرده باشی. امانتی بر گردن خود باقی مگذار، مگر آنکه آن را ادا کنی و نیز در دلت، کینه هیچ مؤمنی نباشد، مگر اینکه آن را از دل بیرون کنی. تقوای الهی را پیشه کن و در پنهان و آشکار امور خود بر خدا توکل کن؛ زیرا هرکه بر خدا توکل کند، خدا او را پس است و بسیار بخوان در بقیه این ماه این دعا را: «اللَّهُمَّ إِنْ لَمْ تَكُنْ غَفُورًا لَنَا فِيمَا مَضَى مِنْ شَعْبَانَ فَأَغْفِرْ لَنَا فِيمَا بَقِيَ مِنْهُ، ارحمنا!» اگر در آن قسمت از ماه شعبان که گذشته است، ما را نیامرزیده‌ای، در آن قسمت که از این ماه مانده است، ما را بیامرزمان، به‌درستی که حق تعالی در این ماه، بنده‌های بسیاری را از آتش جهنم به حرمت ماه مبارک رمضان آزاد می‌کند.» (عیون اخبار الرضا^(ع)، ج ۲، صفحه ۵۱).

آنچه در توصیه‌های دینی برای بهره‌وری از واپسین روزهای ماه شعبان آمده است

وداع با ماه معظم

ماه تقسیم

روزی‌های مؤمنان

ماه شعبان همان‌طور که از وصف آن یعنی «معظم» مشخص می‌شود، ماهی پر از خیر و برکت است، ماهی که به تعبیر روایات، درهای رحمت و خوان‌نعمت الهی بازایا است و فقط کمی تدبیر و کیاست می‌خواهد تا از این سفره آنچه لازم است، برداریم. آموزه‌های دینی روایی ما هم بر این عظمت شعبان، تأکید کرده‌اند؛ چنان‌که رسول خدا ^(ص) درحالی‌که اصحابشان درباره فضایل ماه شعبان گفت‌وگو می‌کردند، فرمودند: «ماه شعبان، شعبان نامیده‌شد؛ زیرا در آن، روزی‌های مؤمنان تقسیم می‌شود.» ایشان همچنین در حدیثی دیگر فرموده‌اند: «شعبان، ماهی است که اعمال انسان‌ها بالا می‌رود، درحالی‌که مردم از آن غفلت می‌کنند».

خیر فراوان شعبان را از دست ندهید

حجت‌الاسلام والمسلمین حبیب‌ا... فرحزاد درباره برکات ماه شعبان می‌گوید: یکی از اعمال مهم ماه شعبان، روزه گرفتن و زیاد صلوات فرستادن بر محمد ^(ص) و آل محمد ^(ص) است. امیرالمؤمنین^(ع) می‌فرماید: ماه رجب، ماه من و ماه شعبان، ماه پیامبر خدا و ماه رمضان، ماه خداست. اول مهمان امیرالمؤمنین^(ع) و بعد مهمان پیامبر ^(ص) و بعد هم مهمان خدا می‌شویم. شعبان جمع شعبه است، یعنی شعبه‌های خیر و رحمت و برکت در این ماه ریزش دارد. وی ادامه می‌دهد: استغفار و زوددن سیاهی کدورت و کینه از زنگار دل، از مهم‌ترین اعمال ماه‌های رجب، شعبان و رمضان است. در این ایام باید به حق... و حق الناس توجه روزافزون کنیم و در مسیر حلالیت طلبی، عذرخواهی و استغفار حرکت کنیم.

این کارشناس مذهبی با تأکید بر اینکه صدقه و استغفار در ماه شعبان از افضل اعمال است و عذاب و غضب الهی را خاموش می‌کند، می‌افزاید: آموزه‌های قرآنی بر این نکته تأکید می‌کنند که همه انسان‌ها باید صدقه دهند، فردی که داراست و وسعت رزق دارد، بیشتر و فردی که تهیدست است و رزقش تنگ است. به‌هر اندازه که توان دارد، ولو به اندازه نصف خرما باید صدقه دهد. وی با اشاره به جایگاه دعا در منظومه رفتارهای عبادی می‌گوید: فردی از امام‌صادق^(ع) پرسید من بین خواندن دعا و قرآن مانده‌ام، حضرت فرمودند: هر دوتایش خوب است. اصرار کردم، گفتم حال‌دعا بیشتر بخوانم یا قرآن؟ امام‌صادق^(ع) فرمودند: دعا از قرائت قرآن بالاتر است. خداوند در قرآن می‌گوید: «ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ»، امر بخوانید تا شما را استجابت کنم. تضرع و التماس و شکستگی در دعا هست، ولی در قرآن نیست. در قرآن، خدا با ما صحبت می‌کند.

این است که بسیاری از بزرگان، این دهه آخر شعبان که می‌شود، تمام تلاش و کوشش‌شان را می‌کنند تا سود و زیانشان را مشخص کنند که من این یک سال چه کردم، با چه وضعی می‌خواهم میهمان خدای سبحان بشوم، چون در ماه پربرکت رمضان که ماه «ضیافت‌الرحمان» است، انسان یاد‌ر زمین، میهمان خداست به‌نام سرزمین وحی یا در این زمان، میهمان خدا به نام ماه مبارک رمضان است یا ما باید میهمان خدای سبحان باشیم در این دو مقطع یا میزبان او باشیم.